

УДК 327:339.92:061.1ЄС]:303.03

DOI <http://dx.doi.org/10.30970/vir.2018.44.0.9437>

СТАН І НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ РЕГІОНАЛІЗМУ ТА ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ЗАКОРДОННИМИ ДОСЛІДНИКАМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Наталія Антонюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 2394-656,
e-mail: nantonyk@yahoo.com*

Визначено основні поняття, етимологія та тлумачення термінів регіон і регіоналізація. З'ясовано, що частина дослідників займається географічними просторами, у той час велика кількість вчених аналізує регіони, які створені політичними рішеннями, тобто займається процесами регіоналізації. Існують надзвичайно розвинені дослідження регіонів та регіоналізації як внутрішньодержавного явища, які знаходяться поза сферою науки про міжнародні відносини. Досліджено відмінності між «старим» та «новим» регіоналізмом, які виникли внаслідок принципових змін у міжнародному середовищі. Теоретичний опис регіоналізму чи динаміки регіоналізації спирається не на свої спеціальні теорії, а на теорії та концепції науки про міжнародні відносини або теорії інтеграції. Встановлено, що серед головних тем дослідників регіоналізму знаходиться вивчення окремих регіонів і структур співробітництва, які там функціонують; дослідження регіонів та структур порівняльного характеру; міжрегіональне співробітництво; взаємозв'язки між регіоналізмом і регіоналізацією та національною, регіональною і глобальною економікою; взаємозв'язки між регіоналізмом і національною та міжнародною безпекою; взаємозалежність між регіоналізмом та багатосторонніми відносинами держав, особливо у межах системи Організації Об'єднаних Націй; вплив на культуру та національну ідентичність; взаємозв'язок регіональних структур із проблемами демократії, правами людини; взаємозалежність між глобалізацією та регіоналізацією; зв'язок між рівнями регіоналізму; результативність регіонального управління.

Коло дослідницьких проблем та публікацій, вивчення регіоналізму і регіоналізації у міжнародному вимірі зараз є дуже популярним науковим напрямом. Однак, спостерігається відсутність точних визначень і прогнозів, що пояснюється (зрештою, як у випадку більшості сучасних досліджень міжнародних відносин) динамікою подій, широким колом акторів, так і фактом, що будучи безпосередніми спостерігачами процесів та тенденцій, дослідники надають перевагу одній із існуючих парадигм. Сучасний регіоналізм, як і глобалізація, може виявитися черговою хвилею, що не обов'язково призведе до різких змін світового порядку, який передбачає регіональне управління та інтеррегіоналізм і веде до глобального суспільства.

Ключові слова: регіон; регіоналізм; регіоналізація; міжнародні відносини; міжнародна організація; Організація Об'єднаних Націй; Європейський Союз.

Проблеми регіоналізму і регіоналізації не є новими напрямками досліджень, але в останні десятиліття набрали нового значення і викликають велике зацікавлення в наукових колах. Завданням цієї статті визначити ключові поняття і терміни, ознайомити із станом досліджень регіоналізму та регіоналізації, представити провідні центри та дослідників, які працюють у цій сфері. Їх

частина займається вивченням географічних просторів – Америки, Азії, Африки, т.зв. *area studies*. У той час велика кількість вчених аналізує регіони, які створені політичними рішеннями, займаючись по суті регіоналізацією. Крім того, існують надзвичайно розвинені дослідження регіоналізму і регіоналізації як внутрішньодержавного явища, які знаходяться поза сферою науки про міжнародні відносини.

Суперечливим питанням визначення є вже сам регіон. Він походить з латинської мови, від слова «*regio*», яке означає напрям, положення, простір; але також від слова «*regere*» – правити, наказувати. Як результат, багато галузей науки користується наступним визначеннями регіону – його визначають як простір, який географічно, суспільно, культурно чи політично відмежований від решти території. При цьому проблемою є чи всі ці елементи повинні бути присутні, але також – яким правлять або яким керують у особливий спосіб спосіб [36, с. 15, 35, с. 238].

У середині ХХ століття регіональні проблеми розглядалися в контексті структур співробітництва і міжнародних організацій, що з'являлися після ІІ світової війни. На їх сприйняття накладався поділ світу на зони впливів СРСР та ліберального табору, існування колоніальної системи, руйнація якої активно відбувалася та інші геополітичні процеси. Регіони та їх інституційні форми – організації економічної співпраці, політично-військові союзи чи політичні структури стали виявом цих поділів та боротьбою за сфери впливів «великих» держав [23, с. 13–14]. Європейська Спільнота, яка формувалася в 60-ті роки, давала підстави для висновку, що регіони формувалися в результаті щораз сильніших економічних зв'язків та політичної волі та єдності [42, с. vii]. Тому науковцями активно обговорювалося питання, що розуміти під регіоном – лише географічну близькість, чи також чинники, що сприяють співзалежності в його межах, – економічні, культурні зв'язки, засади устрою і т.д. Учасники дискусій схилилися більше саме до другого варіанту. Це також стосувалося робіт, що з'являлися в Польщі в 70–80-ті роки [33, с. 78].

90-ті роки принесли принципові зміни в міжнародне середовище, а отже і переосмислення досліджень регіоналізму і регіоналізації. На цій хвилі виникла диференціація між так званим «старим» і «новим» регіоналізмом і регіоналізацією, розвивалися теорії регіоналізму та дослідження зв'язків між регіоналізацією та міжнародною безпекою, культурою чи іншими провідними напрямками, такими як глобалізація, міжнародний порядок, багатосторонні відносини, *governance* на глобальному і регіональному рівнях. Ці дослідження були також все більш міждисциплінарними, робочі групи включали спеціалістів з різних гуманітарних сфер-економіки, політології, міжнародних відносин, соціології, культурології, хоча кожна з цих галузей розвивала і розвиває також дослідження незалежно одна від одної, розглядаючи проблематику регіоналізму і регіоналізації в контексті своїх теорій, методів та інструментів досліджень.

Проблемою залишається також тлумачення понять регіоналізм і регіоналізація. Автори не дотримуються спільної позиції і трапляється, що вони вживають їх як синоніми. Проте переважно використовується досить проста

відмінність що: «Якщо регіоналізм є політикою або проектом, то регіоналізація є перш за все процесом» [23, с. 13]. Регіоналізм сприймається як наслідок процесу регіоналізації, як різноманітні форми міжнародного співробітництва, інтеграційні альянси і союзи країн, які географічно близько розташовані. Основу єдності тут складає близькість норм, систем, інтересів, цінностей, комплементарність економік [34, с. 269]. Низка дослідників також розрізняє декілька варіантів регіоналізму в саме такому тлумаченні (при цьому абстрагуючись від диференціації його від регіоналізації). Регіоналізм, у цьому випадку визначається як процес зростання неформальних зв'язків і трансакції в даному просторі, первинно економічних, але пізніше також політичних чи суспільних; як стан, в якому громада мешканців відчуває себе спільнотою, відчуває регіональну ідентичність; як міжурядове співробітництво з метою спільного вирішення проблем. Регіоналізм може виникати як наслідок економічної мотивації держав, які прагнуть до інтеграції, лібералізації та торгівлі. Якщо присутні всі зазначені вище ознаки, то можна стверджувати, що регіоналізм відтак регіон є єдиною, консолідованою структурою, як у економічному, так і політичному сенсі [21, с. 334–338].

Як зазначено вище, існує також тенденція до ототожнення регіоналізму з програмою, ідеологією яка містить цю ідею та група акторів, що діють в межах регіону, що володіє низкою цінностей та цілей, пов'язаних з даним регіональним проектом. Таким чином, таке трактування передбачає існування концепції, яка породжує процес регіоналізації, – але не значить, що ці обставини є обов'язковими, адже проект може зазнати невдачі. Іноді виникає також ситуація, що процес регіоналізації не спирається на концепцію регіоналізму, а виникає внаслідок інших зовнішніх чинників наприклад глобалізації, потреби транскордонного співробітництва і швидше вписується в процеси світового співробітництва [26, с. 583]. Відомий американський політолог Ендрю Гаррел розрізняє декілька варіантів регіоналізму в саме такому розумінні (при чому він абстрагується від розрізнення його від регіоналізації). Отже, регіоналізм на його думку є процесом зростання неформальних зв'язків і взаємодії в даному просторі, спочатку економічних, але пізніше також політичних чи суспільних. Наступною рисою регіоналізму є стан, в якому громада мешканців відчуває себе спільнотою, відчуває регіональну тотожність. Крім того, регіоналізм може означити міжурядове співробітництво з метою спільного вирішення проблем. Нарешті, стверджує вчений, регіоналізм може виникати з економічної мотивації держав, які прагнуть до інтеграції, лібералізації торгівлі. Якщо спостерігаються всі ці зазначені вище версії, можна у свою чергу говорити про регіоналізм як про повністю єдину, консолідовану структуру, як економічну, так і політичну [29, с. 127–146].

З'явилося також формулювання: «новий регіоналізм», який характеризує явища і процеси 90-х років минулого століття. «Старий регіоналізм», який йому протиставляється, стосувався держав як єдиних формальних і значущих акторів міжнародних відносин. Саме вони мали вирішальний вплив на регіон та його інституційну форму і процеси, що відбуваються в його межах. Отже, це була

система типу центр-периферія, з неминучою асиметрією сили, яка могла мати вигляд протекторату чи колоніальної влади. Процес становлення такого регіону і його структури відбувався завдяки ініціативі «згори», мотивацією часто був захист сфери впливів, а його форму становили закриті ринки чи військові союзи. [64, с. 544].

«Новий регіоналізм» формувався в добу глобалізації, відповідно він, з одного боку був відповіддю на неї та її результатом. Держави самостійно приймали рішення стосовно підписання договорів, які були основою процесу регіоналізації, але це була група країн, які мали єдину позицію стосовно переваг чи недоліків цього процесу, а не одна домінуюча країна як творець цієї структури. У процес регіоналізації не лише задіявалися, а й виступали ініціаторами інші актори – неурядові організації, місцева влада, корпорації. Таким чином, можна стверджувати, що процес цей формувався також «знизу». В добу глобалізації, хоча й змагалися за певні форми охорони свого ринку, але спрямовані були на вільний ринок і міжрегіональну співпрацю [65, с. 221].

Отже, важко знайти єдине визначення нового регіоналізму, проте існує певна згода щодо того, що на відміну від старого регіоналізму, новий є відкритим й «інклюзивним» (навіть у випадку поділу Північ-Південь), а не протекціоністським і закритим. Процес його створення партнерами виник спонтанно, відповідав і виріс у відповідь на економічні, політичні, суспільні, безпекові, культурні потреби – призводячи не тільки до економічних (і не лише комерційних) вимірів співпраці [54, с. 22].

У спеціальній літературі вказується ще одна класифікація, пов'язана із різними рівнями регіоналізму і регіоналізації. Йдеться про макрорегіони, субрегіони та мікрорегіони. Тут існує єдиний погляд на їх визначення, принаймні у сфері міжнародних відносин (це звуження сфери необхідне, адже в інших науках можна їх визначати вже у межах держав). Отже, під макрорегіонами ми розуміємо дуже великі територіальні одиниці, розташовані між глобальним і державним рівнями. Субрегіони, у свою чергу, – це подібно організовані одиниці, але такі, що охоплюють простір меншого масштабу і, як логічно виникає з префікса «суб-», їх просторове розташування має сенс тільки у взаємозв'язку з макрорегіонами (напр. субрегіон Бенілюксу як частина макрорегіону Європейського Союзу). Мікрорегіони, натомість, це простори між національним і місцевим рівнями, а отже у рамках держав або в їх прикордонній зоні (так, як єврорегіони) [67, с. 91; 51, с. 8]. П'ять критеріїв регіоналізації виділяє дослідник Дж. Руланд. До першого, визначального належить розуміння міжнародно-політичного регіону на основі усталених, історико географічних поділів, у основі якого лежить принцип територіальності. Другим критерієм регіоналізації є культурно-цивілізаційні поділи, в основі яких є релігія та мовно-етнічна спорідненість. Третій підхід базується на економічному розвитку територій. Четвертий критерій передбачає виділення окремих регіональних держав, які мають вплив на території поза межами міжнародно-політичних регіонів. В основу п'ятого критерію покладена діяльність міжнародних міжурядових організацій [44, с. 43].

Дослідження процесів регіоналізації чи концепцій регіоналізму цих рівнів стосуються як кожного з них окремо, так і їх взаємодій; стану їх інституціоналізації, зміцнення чи послаблення їх позиції у рамках ширшої політичної системи та організації. Вивчаються причини і ступінь «регіональності», тобто єдності та ідентичності, щоб визначити, як регіон еволюціонує і як через це змінюється спосіб його ідентифікації.

Теоретичний опис регіоналізму чи динаміки регіоналізації спирається найчастіше не на свої спеціальні теорії, а на теорії та концепції науки про міжнародні відносини або теорії інтеграції [23, с. 3, 24, 26, 31]. Адже інтеграція трактується найчастіше як вищий етап регіоналізації, коли зв'язки стають міцнішими та набирають інституціоналізованих форм, а простір стає суцільною структурою. Так, автори звертаються до теоретичних творів авторів концепції функціоналізму, таких як Дейвід Мітрани чи неофункціоналізму Ернста Гааса, Леона Ліндберга чи федералістичних ідей [54, с. 26].

Зазначений дискурс (збагачений також новими теоретичними підходами, як конструктивізм чи вся постпозитивістична течія, з критичною, нормативною теорією, постструктуралізмом) також становить підстави для роздумів про регіоналізм і регіоналізацію. Дане явище і процес стає або елементом вестфальського порядку, в якому домінуючу роль відіграють держави, які для своєї справи і безпеки вирішують співпрацювати у рамках регіону (як в неореалістів), або симптомом поствестфальського порядку, з мережею різних акторів і зв'язків, площин співробітництва, шляхом до нового типу управління міжнародними взаєминами. Хоча серед прихильників сучасних, неоліберальних чи постпозитивістичних підходів існує свідомість, що таким чином інтерпретована регіоналізація залишається певною моделлю – бажаною чи передбачуваною [54, с. 26].

Певною спробою запропонувати формули комплексного теоретичного аналізу регіоналізму (хоча відносно його «нової» версії) є позиція авторів роботи Ф. Содербаума і Т. Шоу «*Теорії нового регіоналізму*» [52], які вказують на порівняльні дослідження як на шлях подолання євроцентризму, а також платформу між теоретичними і практичними аналізами. Сучасне бачення того, чим є регіоналізм і підходи до його вивчення містить книга Ф. Содербаума «*Переосмислення регіоналізму*» [51]. Вчений, аналізуючи численні концептуальні і методологічні інтерпретації регіоналізму та процесів регіоналізації, намагається здійснити їх переосмислення, пропонуючи більш креативні та в багатьох аспектах альтернативні шляхи їх тлумачення. Важливою тезою дослідника є думка про те, що світ регіонів є більш асиметричним, ніж лінійним і обов'язково призведе до зменшення ролі Заходу. Регіоналізований світовий порядок може бути більш ефективним не тільки у розв'язанні конфліктів, а й сприятиме у здійсненні глобального плюралізму, виникненню нових форм та інституційних структур співпраці світової спільноти. Регіони базуються на міжцивілізаційному діалозі і дають нове розуміння історії на противагу «кінця історії» та створюють альтернативу для зіткнення цивілізацій.

Крім історії регіоналізму, автор досліджує множинні аспекти функціонування регіонів від їх внутрішнього устрою до міжрегіонального діалогу.

Сучасний регіоналізм вважається «третьою хвилею» регіоналізації ХХ століття (перша хвиля це імперіальна міжвоєнного періоду, а друга – економічна хвиля 60–70-х років, найуспішніший приклад Європейські Спільноти), яка принесла утворення або відродження багатьох організацій і структур співробітництва в Латинській і Північній Америці, Азії, Східній Європі і навіть в Африці. З цієї нової регіоналізації світу виникає багато питань про її наслідки для економічної стабілізації, вплив на світовий порядок, позицію ООН та національних держав. Регіоналізм, поруч з інтеграцією чи глобалізацією, сприймається як такий, що зміцнює багатовимірну безпеку, але також як такий, що загрожує державам і суспільствам. Адже ці явища і процеси асоціюються як із стабілізацією, розвитком, так і з розмиванням або навіть втратою суверенітету, примусом пристосуватися до різних норм і вимог конкурентоспроможності, необхідністю болючих змін. Відома польська дослідниця регіоналізму Ельжбета Штадтмюллер причин цих процесів вбачає у:

- падіння біполярної системи і комунізму;
- поширення ідей вільних ринків;
- тиск глобальних проблем, які можна краще розв'язувати через близьке співробітництво з іншими, принаймні на регіональному рівні;
- непослідовна політика США, яка з одного боку налаштована на регіональне співробітництво, а з іншого декларує ізоляціонізм;
- вимога міжнародних економічних і фінансових організацій про підтримку з боку сильніших держав регіону;
- розвиток Європейського Союзу, який, з одного боку був, добрим і спокусливим прикладом ефективного регіонального співробітництва, з іншого – складав виклик для інших регіонів;
- зміни, що відбуваються у сфері військової безпеки у перше двадцятиріччя ХХІ століття, зростання загроз і конфліктів, їх асиметричний і внутрішньодержавний характер, при неефективності ООН і мультилатеральної системи, яка на ній базується [54, с. 28].

Серед головних тем, які зосереджують увагу дослідників регіоналізму і регіоналізації актуальними знаходяться вивчення:

- окремих регіонів і структур співробітництва, які там функціонують;
- регіонів і структур порівняльного характеру – чи наявні спільні тенденції, чи існує можливість взаємного черпання досвіду і т. д.
- міжрегіонального співробітництва;
- взаємозв'язків між регіоналізмом і регіоналізацією та національною, регіональною і глобальною економікою, політикою розвитку, дистанцією між бідними і багатими, потоком технологій, знань та освіти і т. д.
- взаємозв'язків між регіоналізмом та національною і міжнародною безпекою;
- взаємозв'язків між регіоналізмом та мультилатералізмом, через систему

ООН; глобальним і регіональним рівнем міжнародного порядку;

- впливу регіоналізму на культуру, ідентичність і т.д.;
- впливу зміцнення наднаціональних структур на питання демократії, легітимізації, прав людини, місце держави;
- зазначених вже відносин між рівнями регіоналізму, від макро- до мікро-;
- взаємозв'язок між глобалізацією і регіоналізацією;
- результативності регіонального *governance*, в фактичному і потенційному плані, також його зв'язками із глобальним *governance* [54, с. 29].

Розглядаючи основні питання і висновки дослідницьких тем, пов'язаних із регіоналізмом та регіоналізацією варто зазначити, що вивчення окремих регіонів, субрегіонів і структур співробітництва, що виникають на їх території, залишаються одним з провідних напрямів. Вони ведуться як представниками різних наукових дисциплін, так і міждисциплінарно. Їх предметом виступають юридично-інституційні проблеми, економічний, політологічний та культурологічний аналіз.

Особливе зацікавлення зацікавлення в наш час викликає регіон Азії і Тихого океану, з огляду на економічну динаміку, але проблеми безпеки та низку форм співробітництва, які демонструють держави регіону [1, с. 631, 2, 67, с. 654, 59]. Обидві Америки, з їх регіональними структурами співробітництва, такими як НАФТА, Меркосур, Андська спільнота націй, – це основний об'єкт зацікавлення економістів, хоча політичні зміни, проблеми з організованою злочинністю, індіанськими рухами, розширюють спектр досліджень політичних проблем [62, с. 101, 46, с. 35, 47, с. 56–57]. Африка, зі своєю специфікою панафриканського, але малоуспішного Африканського Союзу та багатьох субрегіональних організацій, з членством держав і фактичною неефективністю їх функціонування, що накладаються на них, викликає зацікавлення тому, що ставить питання про можливість успішного співробітництва в регіоні [45, с. 18]. Ідеальним розв'язанням проблем Близького Сходу [2, с. 43] – конфліктів і відсталості розвитку може стати шлях регіонального співробітництва арабських країн та Ізраїлю. Звісно, реалії далекі від цього. З іншого боку цієї шкали ефективності знаходиться Європа із Європейським Союзом та іншими структурами субрегіонального співробітництва. Література, що стосується цієї території і процесів регіоналізації та інтеграції, які на ній відбуваються, величезна [54, с. 30].

Нез'ясованими дослідницькими проблемами залишається питання – чи існують спільні тенденції процесів регіоналізації, чи будуть вони перебігати згідно тих самих схем, чи можна сподіватися таких самих результатів ідеї регіоналізму? У вищенаведеному контексті особливе зацікавлення викликає Європа і її досвід. Постає питання чи Європейський Союз може бути моделлю та натхненним прикладом для інших регіонів? І якщо в 90-х роках існувала схильність до позитивної відповіді на останнє запитання, то з плином часу в аналізах з'являється щоразу більше зауважень щодо істотної специфіки інших регіонів, що походить із історичного досвіду, політичної конфігурації,

культурної ідентичності, і ця специфіка може мати вирішальний вплив на відмінність процесів [63, с. 994].

Значне зацікавлення викликають також порівняльні дослідження регіонів, хоча з огляду на складнощі аналізу їх небагато. Можна, однак, сподіватися, що це стане черговим етапом в розвитку досліджень регіоналізму [2, с. 5]. Все більшу увагу дослідників привертають порівняльні дослідження регіонів, які є географічно близькими та пов'язаними із собою, які, однак демонструють відмінні моделі та швидкість розвитку. Йдеться скажімо про Балтійський та Чорноморський регіони та інтенсифікацію їх співпраці.

Іншим аспектом наведеного вище аналізу регіонів є їх потенціал до міжрегіонального співробітництва. Зацікавлення викликають протилежні процеси, тобто укладання низки договорів між, наприклад, ЄС та іншими структурами (АСЕАН, Меркосур і т. д.), чи поява тріади, поєднаної мережею економічних договорів (ЄС, НАФТА і Східна Азія). Таким чином, регіоналізація може слугувати як для створення багаторівневих мереж у глобальному вимірі і рівномірного розвитку регіонів, так і закриття у їх межах [54, с. 32].

Значна кількість досліджень має економічний характер, адже більшість з регіональних організацій починала з економічної співпраці. Велика частина їх і надалі є виключно такими структурами. Ці публікації містять аналіз ефективності функціонування цих організацій для національних і регіональних ринків, та їх значення для світового ринку та політики розвитку і вирівнювання різниці між так званою багатотою Північчю і бідним Півднем [54, с. 31]. Дуже часто регіоналізація пов'язується в цьому контексті з глобалізацією, що відіграє провідну роль саме в економічній сфері [54, с. 32]. Регіональне співробітництво є також успішним шляхом до технічного розвитку, підтримки у зростанні рівня освіти чи наукової співпраці. У цьому випадку, яскравим прикладом є Європейський Союз, як з огляду на його успіхи так і недоліки функціонування.

Регіоналізація і міжнародна безпека є наступною дуже популярною сферою досліджень, із відносно високим ступенем теоретичних узагальнень. Заслугою Беррі Бузана є розвиток у 80-х роках концепції комплексу безпеки (*security complex theory*), та її розвиток в дослідженнях початку XXI сторіччя. Ідеї Б. Бузана почали застосовувати в контексті аналізу нового регіоналізму при врахуванні нових площин безпеки та акторів [56, с. 181; 57, с. 58]. Під час досліджень так званого старого регіоналізму за допомогою концепції комплексу безпеки розглядалися регіональні союзи періоду холодної війни (НАТО, СЕАТО, АНЗЮС). Новими аспектами вивчення безпекових проблем став аналіз нових вимірів та викликів для безпеки, а також малоефективної системи міжнародної безпеки (ООН). Вищезгадувана польська дослідниця регіоналізму Е. Штатмюллер зазначає, що дослідження регіональної безпеки ведуться шляхом:

- дослідження просторів у світі (напр. як регіоналізм відповідає на загрози в Південній Азії);
- аналізу імплементації через регіональні системи різних вимірів безпеки (напр. як дана структура буде економічну, екологічну чи військову безпеку);

– аналізу відповіді (фактичної і потенційної) регіональних систем на різні проблеми зі сфери безпеки: конфлікти між державами, збанкрутілі держави, внутрішньодержавні конфлікти, будівництво демократичного миру [54, с. 34].

Загалом дослідники замислюються над питанням, чому нова регіоналізація може бути більш ефективною у сфері безпеки? На відміну від традиційних союзів, вона охоплює усі виміри безпеки, а не лише військовий. Вищий рівень зацікавлення найближчим оточенням, забезпечує більший шанс отримати допомогу, в тому числі за умови гуманітарного вторгнення. Найближче оточення в межах регіону володіє знаннями ситуації, розділяє досвід і має спільне розуміння політичних і культурних умов. Менша кількість акторів на регіональному рівні, дозволяє легше знайти компроміс [32, с.1–53].

З іншого боку, на практиці ситуація не є такою досконалою, адже успіх залежить від рівня взаємної довіри, успішності інституцій, достатньої кількості фінансових і матеріальних ресурсів. Регіональна спільнота повинна відповідати концепції «безпекових спільнот» Карла Дойча чи так званому «теплому миру» яка надовго виключить війну як елемент взаємних міждержавних відносин [54, с. 34].

Іншим аспектом цієї проблеми є проблема питання про позитивний і негативний вплив регіоналізму на теперішню світову систему. Адже, з одного боку, регіоналізм видається протилежною течією до мультилатералізму, що веде до відокремлення регіонів і виділення з системи ООН їх компетенцій. Регіональні спільноти можуть легше переконати електорат окремих держав-членів до імплементації економічних принципів, що стосуються міжнародного співробітництва у сфері, наприклад екології, економіки, безпеки, ніж набагато більш віддалені глобальні установи. Отже, регіональні системи зміцнюють безпеку своїх членів, а також є добрим досвідом спільної діяльності на глобальному рівні. У цьому контексті інтерес становить праця вченого Люк Лангенхов, директор Університету сполучених націй в Брюгге [39], що займається порівняльними дослідженнями регіоналізму. Так, у статті «Політичний вимір регіоналізму» автор підкреслює, що в недалекому минулому в науці про міжнародні відносини існували дві групи вчених, з одного боку ті, які підтримували багатосторонні відносини, натомість інші вчені – двосторонній формат взаємин між державами. Представники обох підходів перебували у конфронтації. Відтак, вчений запропонував «третій шлях» – регіоналізм. Дослідник підтримував поділ на старий та новий регіоналізм. Він стверджував, що виникнення регіоналізму пов'язане із економічним підґрунтям цього процесу, а наступна ступінь регіональної інтеграції веде до політичної інтеграції, т.зв. нового регіоналізму. Наступним важливим питанням, наголошував автор, є з'ясування ролі яку у сучасній міжнародній системі відіграють наднаціональні регіональні організації. Якщо говорити про багатосторонню співпрацю, як головний організаційний принцип світового порядку, новий регіоналізм запроваджує їх необхідну легітимізацію. На його думку, це дозволить малим країнам мати свій голос, відстоювати свою позицію, а бідним легше інтегруватися у світову економіку через систему ООН

регіональні наднаціональні організації. Відтак, регіони повинні стати будівельними цеглинками цього світового форуму та мати компетенції на світовому рівні. У цьому випадку кінцевою метою цього процесу повинно стати застосування регіоналізму як інструменту побудови нового глобального балансу... [39, с. 1–11].

У сценаріях майбутнього, зокрема реформи ООН, припускається, що так сформовані регіональні структури могли б замінити або функціонувати паралельно із державами, а розширення кола партнерів в обговореннях підвищувала б ефективність рішень і ефективнішого вирішення конфліктів [54, с. 34]. Однак ці рішення вимагають системних рішень, які б не загрожували стабілізації, а навпаки, надали б нової легітимності багатосторонній співпраці. Вище згаданий, Люк Лангенхов, припускає, що така нова система ООН, спираючись на мультирегіоналізмом, мусила б містити п'ять ключових елементів:

- Регіональні структури повинні одержати в карті ООН нову роль і повноваження, але при збереженні провідної ролі ООН у сфері забезпечення миру і безпеки;

- Рада Безпеки стала б гібридом, що поєднує не лише держави, але й їх організації;

- ООН повинна прийняти регіональні організації як повноправні члени, поряд із націями, що діють в її структурах, і перебудувати свою теперішню регіональну політику, щоб вони функціонували разом із ключовими, існуючими регіональними формами;

- ООН належить активно підтримувати процес регіональної інтеграції як знаряддя економічного розвитку і будівництва миру, шляхом створення регіонального фонду, структурного розвитку і механізмів допомоги розвитку;

- Обмежені ресурси системи *peacekeeping* ООН мусять підтримуватися шляхом створення глобально-регіональних механізмів, де не лише нації, але й регіональні організації поділились би цим обов'язком [39, с. 10].

Розвідки про роль нового регіоналізму також стосуються питань культури. Вчені наголошують, що замкненість регіональних структур та водночас їх культурна однорідність культурно однорідні, можуть призвести до амбівалентних наслідків. З одного боку піти на користь їх змісту, а з іншого боку загрожувати сепаратичними тенденціями. Незважаючи на дослідження існуючих структур, які вказують на перевагу географічних, економічних, політичних зв'язків над культурними [60, с. 14–16], спостерігаємо приклади дискусій щодо проблем ідентичності, як наприклад в АСЕАН стосовно «азіатськості», яка заперечує інтеграцію з англосакським простором Тихого океану чи у ЄС навколо можливого членства ісламської країни Туреччини, а також мігрантської кризи.

Проблеми взаємозалежності культури і регіоналізації у наукових розвідках здійснюються через призму досліджень наслідків глобалізації, зокрема форм впливу масової культури, культурної вестернізації змагання націоналістичних тенденцій із розвитком та збереженням культури меншин і тощо – у сенсі

можливостей регіоналізму в забезпеченні культурної безпеки суспільств. Як приклад регіональної структури, що надає кошти на охорону і розвиток місцевих культур, наводиться ЄС. Цікавим об'єктом досліджень є регіональна ідентичність [39, с. 26], зокрема та, що існує традиційно, і та, яка виникає внаслідок нової інституційної форми регіону (напр. дебати про європейську ідентичність). Автори вважають, що процеси глобалізації ведуть до гомогенізації чи гібридизації культури, а отже дослідницьким питанням залишається чи для макрорегіону вони також притаманні. Глобалізаційні тенденції призводять до культурного фундаменталізму, відтак важливо з'ясувати чи можливе існування регіонального фундаменталізму, що відкидає інші культурні цінності, та норми.

Як згадувалося вище, дослідження регіоналізму проводилися також на мікрорегіональному рівні. У цьому контексті, поруч із проблемами ідентичності і культури, значне місце займали дослідження сфери транскордонного економічного або співробітництва структур самоврядування, а також його значення для суспільного, технічного розвитку, як і ліквідації політичних бар'єрів, що часто спричинені історичним досвідом [54, с. 31].

Таким чином, процеси регіоналізації відбуваються на всіх рівнях міжнародних відносин, за участю різноманітних акторів. Це зумовлює існування ще одного дослідницького напрямку, а саме можливостей та форм регіонального управління, тобто так званого «регіонального *governance*». Без його аналізу огляд був би неповним.

Сама ідея «міжнародного *governance*» походить з кінця 80-х років; вона стосувалась ролі фінансових, економічних інституцій, а в 90-их роках з'явився термін *good governance*. Перші визначення пов'язуються з ключовою працею Джеймса Розенау, який вказував на численність акторів, що беруть участь в цьому процесі, його динаміку, відсутність інституціоналізації [54, с. 5–9]. Зауважимо, що відсутня широкоприйнята єдина дефініція, натомість підкреслюється, що *governance* – це перманентний процес дискусій і перемовин між численними державними і позадержавними центрами влади, організаціями, товариствами, групами інтересів, які прагнуть реалізувати свої плани, однак ці процеси відбуваються, без зіткнень та конкуренції, які традиційно спираються на застосування сили [54, с. 30]. На глобальному рівні це далеке імовірне майбутнє. Реальні перспективи системи глобального управління залежать від багатьох чинників. Серед них, залучення недержавних організацій та корпорацій у цю мережу і підвищення їх ролі у міжнародних відносинах, а також формуння впливових регіональних організацій, які б входили до системи ООН та її інституцій, що стане умовою створення так званого нового мультилатералізму [39, с. 9].

У цьому контексті інтерес становить розвідка польського дослідника Анджея Полюса «*Governance*» у міжнародних відносинах [43, с. 39–58]. На думку автора, в наш час *governance* є одним із термінів, що найчастіше з'являються у фаховій літературі і пов'язане із описом, структуруванням і аналізом феноменів, пов'язаних із процесами глобалізації і

регіоналізації/регіоналізму. Автор зауважує, що з 80-х років XX ст. на ґрунті політичних наук цей термін почали «розуміти як щось відмінне від правління», тоді також з'явилась асоціація цього поняття із громадянським суспільством [43, с. 40]. Найголовнішою рисою *governance* є багаторівневність і багатовимірність взаємодій, що ведуть до кінцевих розв'язків, і відсутність визначеного центру прийняття рішень (світового уряду) Польський дослідник зазначає, що *governance* відносно міжнародного середовища є сумою відносин, які ведуть до обрання визначеного курсу в даній галузі. Вдаючись до аналогії до поділу влади у державі, зазначає автор, можна стверджувати, що на різних рівнях міжнародних відносин виконавча, законодавча і судова влади творяться ad hoc акторами, що функціонують в міжнародному середовищі, а стосунки між цими «гілками влади» неструктуризовані і можуть підлягати змінам. А. Полюс розглядає взаємовідносини *governance* щодо домуніючих течій міжнародних відносин і окреслює низку проблем, пов'язаних із представленим ним варіантом бачення *governance*. Провідною тезою статті є думка, що *governance* може виконувати роль методологічної вказівки щодо того, які взаємодії повинні досліджуватись, і тим самим виконувати роль сполучної ланки, що з'єднує різні онтології, які функціонують у сфері міжнародних відносин. *Governance* може трактуватися як взаємини між громадянським суспільством, урядами і сферою бізнесу. На думку автора, через існування у сучасному світі сформульованої ще в 70-х роках XX століття Р. О. Кохейном і Джозефом Наєм міжнародної взаємозалежності, кожен прояв вищеперелічених взаємодій може сприйматись як елемент глобального *governance*. Характерною ознакою глобального *governance* є відсутність одного центру прийняття рішень і різноманітні способи здобування авторитету і легітимізації діяльності суб'єктами, що впливають одні на одних. Твердження про взаємозалежність, що постійно зростає, призводить до того, що *governance* набирає характеру консенсусу і пропонує, що стосунки між урядами, акторами світової економіки і громадянським суспільством ведуть до створення рівноваги, яка дає можливість управління даною сферою життя. [43, с. 45]. При цьому взаємозалежність виконує у трактуванні *governance* роль, подібну до припущення про природне прагнення міжнародної системи до рівноваги в неореалізмі. Парадоксально як взаємозалежність, так і прагнення системи до рівноваги пояснюють відсутність конфліктів у міжнародному середовищі [43, с. 46].

Надзвичайно складним видається, підкреслює дослідник, поєднання *governance* з фундаментальними положеннями теорії реалізму, натомість при аналізі форм *governance* відповідним є синтез лібералізму і суспільного конструктивізму. На його думку, багаторівневий *governance* і мульти-мультилатералізм є різновидами глобального *governance*. Завершальною тезою розвідки А. Полюса є думка про те, що однією з ключових проблем в аналізах, що здійснюються через призму *governance*, є питання легітимізації організацій громадянського суспільства [43, с. 51].

Набагато більш досліджуваним є рівень регіонального *governance*, який розглядається на прикладі Європейського Союзу. Вчені досліджують його

внутрішню політику, багаторівневе управління, активність в найближчому сусідстві та міжнародних відносинах [4, с. 44; 6, с. 20; 11, с. 78; 15, с. 78].

Європейський Союз є найуспішнішою історією регіонального співробітництва, яке охопило більшість сфер держав-членів та формою багатосторонньої інтеграції. Ця міжнародна структура створила низку установ і напрацювало внутрішнє законодавство, яке складається із первинного і вторинного права ЄС. Реформи, що здійснювались, передбачали зростання значення Комітету регіонів, з'вилась також концепція Європи регіонів як ймовірного майбутнього об'єднання. Після Маастрихського договору про Європейський Союз принцип субсидіарності зміцнив регіони. У спільних політиках ЄС, береться до уваги регіональний фактор, що знаходить підтримку у функціонуванні різного типу фондів. ЄС також активно підтримував процес творення субрегіональних організацій в своєму оточенні, від початку 90-х років, як Центрально-європейська зона вільної торгівлі, Центральноєвропейська ініціатива, Рада держав Балтійського моря, різні форми співробітництва на території Балкан чи басейну Чорного моря, стаючи спостерігачем, асоційованим членом чи інвестором регіональних ініціатив. Сам процес розширення на Схід, був пов'язаний з низкою вимог щодо кандидатів, також становив форму регіонального *governance*, в якому брали участь держави, інституції спільнот, але також фонди, підприємства, місцева влада, позаурядові організації. Таку функцію виконує зараз також процес наближення до членства нових кандидатів (балканські країни, країни Східного Партнерства тощо). І таку роль покликана виконати європейська політика сусідства (ЄПС), що твориться з XXI століття, скерована на країни, що не беруться до уваги як члени ЄС, – держав Магрибу і Машріку, Кавказу та Східної Європи (The European Neighbourhood Policy Strategy Paper, 2004) [54, с. 37]. ЄС також бере участь в міжрегіональному співробітництві з організаціями на інших континентах. Європейська спільнота зазвичай трактується як зразок у будівництві співробітництва, абстрагуючись від того, наскільки це реальна модель, напр., для Африканського Союзу, Андської спільноти націй чи АСЕАН [20, с. 8; 23, с. 18].

Під час дослідження регіоналізму і регіонального *governance* з'являється істотне як з точки зору наукового аналізу так і політичного погляду проблема демократії та легітимізації [54, с. 36–37]. Цим питанням вчені також присвячують все більше уваги. Вони зауважують, що якщо ідеї регіоналізму знайдуть вияв у вигляді тривалої тенденції до регіоналізації, як наслідок цих процесів, з'явиться новий рівень суб'єктності у міжнародних відносинах (з чим вже має досвід ЄС). В такому випадку традиційні форми демократичного контролю мусять збагатитися новими механізмами. Легітимізація ініціатив такої регіональної структури як ЄС залежить від інших чинників, ніж ті, які зараз прописані в національному і міжнародному законодавстві, наприклад, діяльність такої структури як донора розвитку бідніших сусідів в регіоні, взірця культурних та моральних цінностей та норм, ототожнення з регіоном [4, с. 42; 2, с. 15, 17, 20].

Предметом статті Пшемислава Вітковського «Альтерегіоналізм? Ліві і праві ліві стосовно регіональних процесів» є альтерегіоналізм [66, с. 80–104]. Автор у такий спосіб хотів би проаналізувати збір позитивних проєктів, які представляють організації, партії і товариства антиглобалістичного характеру з надією, що їх реалізація мала б призвести до визначення їх ролі в процесах регіоналізації і глобалізації, як політичних, так і суспільних. Антиглобалістичні і альтернативні глобалістичні гасла, як і радикальна критика регіоналізації чи інтеграції, витікають з різних крайніх середовищ, від фашистських чи націоналістичних правих сил, екологічних рухів, до радикальних, а часом поміркованих лівих сил. Автором статті проведений аналіз окремих концепцій альтернативних проєктів щодо актуального бачення глобалізації і регіоналізації, які представляє ліве крило цього руху спротиву. Концепції, які автор називає альтерегіоналізмом, – це крок вперед відносно антиглобалістичної критики процесів глобалізації. Адже вони є пропозицією засобів, що ведуть до реалізації цілей антиглобалістів і лівих загалом, а не лише «порожнім» спротивом, яке не вносить власного вкладу у розв'язання проблем. На думку автора, якщо антиглобалістичний рух і ліві хочуть впливати на сучасну політичну реальність, то вони мусять створювати і втілювати у життя власні бачення діяльності та міжнародного ладу [66, с. 84].

Прийняття лівоцентристами ліберальних економічних рішень і внесення їх до своїх програм (*vide* «третій шлях») призвело до зростання значення на політичній сцені популістів, особливо правої орієнтації. Організації лівих це зауважують, і тому все частіше починають покликатись на проєкти коректування лівими вільного ринку з метою редистрибуції доходу на користь найбідніших [66, с. 86].

Перемоги лівих у Південній Америці, Іспанії, Італії і успіх Соціалістичної партії в Голландії, зростання правих сил у Австрії, Франції, Угорщині чи численні міжнародні ініціативи Уго Чавеса – все це є сигналами зростання сили лівих у всьому світі. Ще 10 років тому при домінуванні в економічному дискурсі неоліберальної думки такий наступ лівих не був би можливим, сьогодні він стає фактом, показуючи слабкість бачення «кінця історії» [66, с. 88].

Все частіше ліві починають самостійно створювати програми і постулати, відкидаючи ліберальні економічні рішення. Це також відбивається на процесах регіоналізації, над якими колись домінувала ліберальна ідеологія (неоліберальна), а сьогодні все частіше вони живляться просуспільними рішеннями. Автор вважає, що ліві бачать в регіоналізації шанс міжнародного поширення прав людини, зокрема, перш за все, права про працю, але й елементів емансипації чи антивоєнних, та збільшення демократичності у прийнятті рішень в регіональних організаціях. Прикладом реалізації принципів на практиці, проголошуваних лівими і радикальними лівими, є латиноамериканські концепції, які в інтеграції йдуть далі, ніж ЄС. Суттю критики і запропонованих альтернатив є перенесення акценту з економічної інтеграції на інтеграцію у сфері прав людини, зокрема, перш за все, соціальних прав, а також зазначення федерації як майбутнього регіональної організації [66, с. 91].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що коло дослідницьких проблем та публікацій, вивчення регіоналізму і регіоналізації у міжнародному вимірі зараз є дуже популярним науковим напрямом. Однак, спостерігається відсутність точних визначень і прогнозів, що пояснюється (зрештою, як у випадку більшості сучасних досліджень міжнародних відносин) динамікою подій, широким колом акторів, так і фактом, що будучи безпосередніми спостерігачами процесів та тенденцій, дослідники надають перевагу одній із існуючих парадигм. Сучасний регіоналізм, як і глобалізація, може виявитися черговою хвилею, що не обов'язково призведе до різких змін світового порядку, який передбачає регіональний *governance*, мультирегіоналізм і інтеррегіоналізм і веде до глобального суспільства. Дослідження регіоналізму показують недосконалість інституційних структур, підтримку або відмову від протекціонізму чи націоналістичних тенденцій. З іншого боку, однак, маємо справу з розширенням регіональних структур новими членами, розвитком співробітництва в їх межах та поширенням ідеї регіоналізму в нових регіонах світу. Тому можна передбачити, що зацікавлення цією дослідницькою проблемою надалі буде зростати. Важливим є не лише відслідковувати зміни і аналізувати їх наслідки для окремих регіонів і їх інституційних структур, але й знайти відповідь на складніший виклик, що полягає у спробі порівняння і можливого узагальнення проявів та перспектив регіонального співробітництва, а також його глобальних наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Acharya A. «The Emerging Regional Architecture of World Politics», *World Politics*, Vol. 59, No. 4, 2007, pp. 629-652.
2. Acharya A. «Comparative Regionalism: A Field Whose Time has Come» *The International Spectator*, Vol. 47, No. 1, 2012, pp. 3-15.
3. Acharya A. *The End of American World Order* (Cambridge: Polity Press). 2014.
4. Baert F., T. Scaramagli and F. Soderbaum (eds) *Intersecting Interregionalism. Regions, Global Governance and the EU* (Dordrecht: Springer), 2014.
5. Borzel T. and T. Risse (eds) *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (Oxford. Oxford University Press), 2016.
6. Borzel T. «Theorizing Regionalism: Cooperation, Integration and Governance», in Borzel, T. and T. Risse (eds), *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (Oxford. Oxford University Press), 2016.
7. Buzdugan S. R. (2013) «Regionalism from Without: External Involvement of the EU in Regionalism in Southern Africa», *Review of International Political Economy*, Vol. 20, No. 4, p. 917-946.
8. Camroux D. (2010) «Interregionalism or Merely a Fourth-Level Game? An Examination of the EU-ASEAN Relationship», *East Asia*, Vol. 27, No. 1, p. 57-77.
9. Carbone M. (ed.) (2013) *The European Union in Africa: Incoherent Policies. Asymmetrical Partnership, Declining Relevance?* (Manchester: Manchester University Press).
10. Cheru F. and Obi S. (eds) (2010) *The Rise of China and India in Africa: Challenges, Opportunities and Critical interventions* (London: Zed).
11. Christiansen T. (2011) Intra-institutional politics and inter-institutional relations in the EU: towards coherent governance? *Journal of European Public Policy*, Vol. 8, No. 5, 2011 p. 747-769.
12. Combaz E. (2013) «Regional development programmes and poverty reduction», GSDRC Helpdesk Research Report 1023. (Birmingham. UK: GSDRC. University of Birmingham).

13. *Costa O. and C. Dri* (2014) «How does the European Parliament contribute to the construction of the EU's interregional dialogue?», in Baert, F. Scaramagli, T. and F. Soderbaum (eds.), *Intersecting Interregionalism* (Dordrecht: Springer).
14. *De Lombaerde P. and F. Soderbaum* (eds) *Regionalism, Vols.* (London: SAGE), 2013.
15. *Delputte S. and F. Soderbaum* «European aid Coordination in Africa: Is the Commission Calling the Tune?», in Ganzle, S., S. Grimm and D. Mahkan (eds), *The European Union and Global Development: An Enlightened Superpower in the Making?* (Basingstoke: Palgrave Macmillan), 2012.
16. *Doidge M.* (2014) «Interregionalism and the European Union: Conceptualizing Group-to-(Group Relations)», in Baert, F., T. Scaramagli and F. Soderbaum (eds), *Intersecting Interregionalism* (Dordrecht: Springer).
17. *Emerson G.* (2014) «An Art of the Region: Towards a Politics of Regionness». *New : Political Economy*, Vol. 19, No. 4, p. 559–77.
18. *Ernesto Vivares.* *Regionalism, Development and the Post-Commodities Boom in South America* (International Political Economy Series) 1st ed. 2018 Edition.
19. *Etel Solingen.* *Comparative Regionalism: Economics and Security* 1st Edition, 2014.
20. European Commission «Study on Blue Growth, Maritime Policy and EU Strategy for the Baltic Sea Region», Background Paper for the Maritime Stakeholder Conference, September, [http://www.partiseapate.eu/wp-content/uploads/2013/1/02b_AngelaSchultz-Zehden_BlueGrowth.pdf], 2013.
21. *Farrell M.* «A Move Toward Hybrid Interregionalism in Asia», in Soderbaum, F. and P. Stalgren (eds), *The European Union and the Global South* (Boulder, CO: Lynne Rienner), 2010.
22. *Fawcett L.* «Between West and Non-West: Latin American Contributions to International Thought», *International History Review*, Vol. 34, No. 2, 2012, p. 679–704.
23. *Fawcett L.* «History and Concept of Regionalism: A Call for a Post-Revisionist Synthesis», Paper for the International Studies Association Conference 2015, New Orleans: ISA, 2015, pp. 1–19.
24. *Fioramonti L.* (ed.) *Regions and Crises. New Challenges Contemporary Regionalisms* (Basingstoke: Palgrave), 2012.
25. *Fioramonti L.* (ed.) *Civil Society and World Regions. How Citizens Are Reshaping Regional Governance in Times of Crisis* (Lanham: Lexington Books), 2014.
26. *Genna G. and De Lombaerde P.* (2010) «The Small Methodological Challenges of Analyzing Regional Integration», *Journal of European Integration*, Vol. 36, No. 6, p. 583–595.
27. *Godsater A.* (2013) *Civil Society Regionalization in Southern Africa: The Cases of Trade and HIV/AIDS* (Gothenburg: School of Global Studies, University of Gothenburg).
28. *Godsater A. and F. Soderbaum* (2011) «Civil Society in Regional Governance in Eastern and Southern Africa», in Armstrong, D., V. Bello, J. Gilson and D. Spini (eds), *Civil Society and International Governance. The Role of Non-State Actors in Globed and Regional Regulatory Frameworks* (London: Routledge).
29. *Hurrell Andrew.* *One world? Many Worlds? The place of regions in the study of international society*// *International Affairs*-2007, n. 83, p. 127–146.
30. *Hardacre A. and Smith M.* «The European Union and the Contradictions of Complex Interregionalism», in Baert, F., T. Scaramagli and F. Soderbaum (eds), *Intersecting Interregionalism* (Dordrecht: Springer), 2014.
31. *Henrik Halkier, Iwona Sagan.* *Regionalism Contested: Institution, Society and Governance* (Urban and Regional Planning and Development Series) 1st Edition, 2016.
32. *Hettne B.* «Regional Actorship: A Comparative Approach to Interregionalism», in F. Baert, T. Scaramagli and F. Soderbaum (eds), *Intersecting Interregionalism. Regions, Global Governance and the EU* (Dordrecht: Springer), 2014.
33. *Halizak E.* *Kategorie regionalizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych // Stosunki międzynarodowe*, 1982, nr.1, s. 76–87.
34. *Halizak E.* *Regionalizm w stosunkach międzynarodowych // Halizak E. Kuzniar R. Stosunki międzynarodowe : geneza, struktura, dynamika.* Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2006.
35. *James W. Scott.* *De-coding New Regionalism: Shifting Socio-political Contexts in Central Europe and Latin America* (Urban and Regional Planning and Development) 1st Edition, 2016.

35. Jonsson C. Taegil S. *Organising European Space*, London : Sage, 2000.
36. *Klaus Roth, Ulf Brunnbauer. Region, Regional Identity and Regionalism in Southeastern Europe: Part 2 (Ethnologia Balkanica) Paperback* – May 8, 2009, p. 236–240.
37. *Lammich G.* «China's Impact on Capacity Building in the African Union», paper presented at the Workshop: South-South Development Cooperation Chances and Challenges for the International Aid Architecture, September 26–27, 2014 at Heidelberg University, 2014.
38. *Langenhove L. van.* *Regionalism as a Political Vision*// UNU-CRIS Occasional Papers, 2005, p. 1–11.
39. *Langenhove L. van.* *Therising Regionhood*// UNU-CRIS Working Papers, 2003, p. 1–26.
40. *Lenze N. and C. Schriwer (eds)* (2014) *Converging Regions: Global Perspectives on Asia and the Middle East* (Basingstoke: Ashgate).
41. *Mattheis F.* (2014) *New Regionalism in the South – Mercosur and SADC in a Comparative and Interregional Perspective* (Leipzig: Leipziger Universitätsverlag).
42. *Nye J. S.* *International Regionalism* :Reading, Boston: Little & Brown, 1968.
43. *Polus A.* «Governance» w stosunkach międzynarodowych//Regionalizacja w stosunkach międzynarodowych. Aspekty polityczno-gospodarcze. Wydawnictwo adam Marszalek, Torun, 2008. – S. 39–58.
44. *Ruland J.* 'Interregionalism and International Relations: Reanimating an Obsolescent Research Agenda?', in Baert, F., T. Scaramagli and F. Soderbaum (eds), *Intersecting Interregionalism* (Dordrecht: Springer), 2014.
45. *Samuel O. Oloruntoba.* *Regionalism and Integration in Africa: EU-ACP Economic Partnership Agreements and Euro-Nigeria Relations (African Histories and Modernities)* 1st ed. 2016 Edition, Kindle Edition.
46. *Santander S.* «The Ups and Downs of Interregionalism in Latin America» in Soderbaum, F. and P. Stalgren (eds), *The European Union and the Global South* (Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers), 2010.
47. *Santander S.* «The Impact of the Iberian States on European Union-Latin American Interregionalism», in Baert, F., T. Scaramagli and F. Soderbaum (eds), *Intersecting Interregionalism* (Dordrecht: Springer), 2014.
48. *Smis S. and S. Kingah.* «The Court of Justice of the European Union and Other Regional Courts», in Baert, F., T. Scaramagli and F. Soderbaum (eds), *Intersecting Interregionalism* (Dordrecht: Springer), 2014.
49. *Soderbaum F.* «Formal and Informal Regionalism», in Shaw, T. M., A. J. Grant, and S. Cornelissen (eds), *Ashgate Research Companion to Regionalisms* (Aldershot: Ashgate), 2011.
50. *Soderbaum F.* «What's Wrong with Regional Integration? The Problem of Eurocentrism». *EUI Working Papers 64*, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European University Institute, 2013, p. 1–15.
51. *Soderbaum F.* «Rethinking the Politics of Transboundary Water Management: The Case of the Zambezi River Basin», *International Journal of Water Governance*, Vol. 3, No. 3, 2015, p. 1–12.
52. *Söderbaum Frederik.* *Rethinking Regionalism (Rethinking World Politics)* 1st ed. 2016.
53. *Soderbaum F.* *Introduction : Theories of New Regionalism* // Soderbaum F. Shaw T. *Theories of New Regionalism*, Basingstoke: Palgrave, 2003.
54. *Stadtmuller E.* *Regionalism I regionalizacja jako przedmiot badan naukowych w stosunkach międzynarodowych* // Regionalizacja w stosunkach międzynarodowych. Aspekty polityczno-gospodarcze.- Wydawnictwo Adam Marszalek, Torun, 2008, S. 21–38.
55. *Stadtmuller E.* *Regional Stabilisation and Security. The European Union as amodel*// *Wspolczesna Europa*. – Poznan, Wyzsza Szkola Humanistyczna, 2004.
56. *Stadtmuller E.* *Regional Dimension of Security* // Farell M., Hettne B., Langenhove I. van. *Global Politics of Regionalism*, London, 2005.
57. *Stadtmuller E.* *Regional Dimension of Security* // Farell M., Hettne B., Langenhove I. van. *Global Politics of Regionalism . Theory and Practice*, 2005(b).
58. *Stadtmuller E.* *Proces tworzenia polityki Wschodniej UE – uwarunkowania i legitymizacja* // *Studia z nauk społecznych i humanistycznych*, Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2006.

59. *Suisheng Zhao*. China and East Asian Regionalism: Economic and Security Cooperation and Institution-Building 1st Edition, 2012.
60. *Telo M.* (ed.) European Union and New Regionalism. Competing Regionalism and Global Governance in a Post-Hegemonic Era (3rd edn) (Aldershot: Ashgate), 2014.
61. *Van Langenhove L.* Building Regions. The Regionalization of the World Order (Aldershot: Ashgate), 2011.
62. *Vivares E.* (ed.) Exploring the New South American Regionalism (Aldershot: Ashgate), 2013.
63. *Warleigh-Lack A. and B. Rosamond* (2010) «Across the EU Studies-New Regionalism Frontier: Invitation to a Dialogue», *Journal of Common Market Studies*, Vol. 48, No. 4, p. 993–1013.
64. *Warleigh-Lack A. and L. Van Langenhove* (2010) «Rethinking EU Studies: The Contribution of Comparative Regionalism», *Journal of European Integration*, Vol. 32, No. 6, p. 541–562.
65. *Warleigh-Lack A., N. Robinson and B. Rosamond* (eds) *New Regionalism and the European Union. Dialogues, Comparisons and New Research Directions* (London: Routledge), 2011.
66. *Witkowski P.* Alterregionalism? Lewica I lewica radykalna wobec procesow regionalizacyjnych // Regionalizacja w stosunkach międzynarodowych. Aspekty polityczno-gospodarcze, Wydawnictwo Adam Marszałek, Torun, 2008, s. 80–104.
67. *Wunderlich J.-U.* (2012) «The EU as an Actor Sui Generis? A Comparison of EU and ASEAN Actorness», *Journal of Common Market Studies*, Vol. 50, No. 4, p. 653.

*Стаття надійшла до редколегії 10.06.2018
Прийнята до друку 01.09.2018*

**THE STATE AND DIRECTIONS OF RESEARCH OF REGIONALISM
AND REGIONALIZATION PROCESSES BY FOREIGN RESEARCHERS
OF INTERNATIONAL RELATIONS**

Nataliya Antonyuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 2394-656,
e-mail: nantonyk@yahoo.com*

The article defines the basic concepts, the etymology and the interpretation of the terms «region» and «regionalization». It has been found that some researchers deal with geographic spaces, while a large number of scientists analyze the regions created by political decisions, in other words, deal with the regionalization processes. There are extremely developed studies of regions and regionalization as a domestic phenomenon that lies beyond the science of international relations. The differences between «old» and «new» regionalism, which arose as a result of fundamental changes in the international environment, have been investigated. The theoretical description of regionalism or the dynamics of regionalization is based not on its special theories, but on the theories and concepts of science of international relations or the theories of integration. It has been established that among the main topics of regionalism researchers there is the study of individual regions and cooperation structures functioning there; research of regions and structures of a comparative nature; interregional cooperation; the interrelation between regionalism and regionalization and the national, regional and global economy; the interconnections between regionalism and national and international security; interdependence between regionalism and multilateral relations of states, especially within the framework of the United Nations Organization; influence on culture and national identity; the interconnection of regional structures with the problems of democracy, human rights; interdependence between globalization and regionalization; the relationship between levels of regionalism; effectiveness of regional management.

The range of research problems and publications, the study of regionalism and regionalization in the international dimension is a very popular scientific field now. However, a lack of precise definitions and forecasts is observed which may be explained (admittedly, as in case of the majority of modern studies of international relations) by the dynamics of events, a wide range of actors, as well as by the fact that being the direct observers of processes and trends researchers prefer one of the existing paradigms. Modern

regionalism, as well as globalization, may appear to be another wave that will not necessarily cause the abrupt changes in the world order, which involves regional governance and interregionalism and leads to a global society.

Key words: region; regionalism; regionalization; international relations; international organization; the United Nations Organization; European Union.